

Samlerapport fra tilsyn med barnehager med vannlekerom i Bærum 2018

- etter forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler

28.03.2019

Utarbeidet av Dorte Lysheim

Godkjent av Tonje Vågørøy

Folkehelsekontoret er delegert ansvar for godkjenning og tilsyn med barns helse og miljø i skoler og barnehager i Bærum. Hjemmelen for dette ansvaret er Folkehelseloven og forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler. Folkehelsekontoret har høsten 2018 gjennomført tilsyn med de barnehagene i Bærum kommune som har vannlekerom. Det er per i dag tre kommunale og tre private barnehager med vannlekerom i kommunen.

Bakgrunnen for at temaet ble tatt opp var et spørsmål fra bassenggruppa om hvilke rutiner som er tilstrekkelige for å minimere spredningen av smittsomme sykdommer ved bruk av vannlekerom. Bassenggruppa stilte også spørsmål ved om bassengene i vannlekerommene omfattes av bassengforskriften. Om dette var tilfellet ville det være vanskelig å drive et vannlekerom i en barnehage i henhold til denne forskriften. Det ble avklart med Helsedirektoratet at bassenget i et vannlekerom ikke omfattes av bassengforskriften. Folkehelsekontoret ønsket med dette som utgangspunkt å undersøke hvordan vannlekerom i barnehagene benyttes i dag, og hvilke rutiner som er tilstrekkelige for å forhindre spredningen av smittsomme sykdommer.

Gjennomføring

I forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler var de mest relevante bestemmelsene § 17. Smittevern, som sier at virksomhetene skal planlegges og drives slik at risikoen for spredning av smittsomme sykdommer blir så liten som praktisk mulig, herunder også legionellasmitte. I § 9. Utforming og innredning, står det at lokalene skal være utformet og innredet slik at forskriftens formål ivaretas, samt at tilfredsstillende renhold er mulig. I forskriftens § 13. Rengjøring og vedlikehold, står det at virksomheten skal ha forsvarlig renhold etter hygienisk tilfredsstillende metoder. Virksomheten skal også planlegges og drives slik at skader og ulykker forebygges jf. § 14. Sikkerhet og helsemessig beredskap.

Det ble avsatt to timer til tilsyn med de ulike barnehagene. I forkant av tilsynet ble det utarbeidet et informasjonsskriv (vedlegg 1) i samråd med smittevernoverlege Bjørg Dysthe og hygienesykepleier Bente Årøe. Informasjonsskrivet ble tilsendt barnehagene før tilsynet med oppfordring om å gjennomgå egne rutiner med utgangspunkt i skrevet. Ved tilsynet ble det fokusert på barnehagens rutiner for sikkerhet, renhold og hygiene ved bruk av vannlekerommet. Etter samtale om, og fremvisning av, rutiner ble det gjennomført en befarings av vannlekerommet.

Funn og vurderinger

Tilsynet ble tilrettelagt som et veiledningstilsyn. Målet med tilsynet var å se til at bruken av vannlekerommene i størst mulig grad forhindrer spredning av smitte, samt å identifisere områder for forbedring. Som en del av veiledningen inngikk informasjon om smittespredning i vann, og hva som skiller dette fra smitte ved vanlig lek. Folkehelsekontoret anser denne bakgrunnskunnskapen som viktig i arbeidet med risikovurdering og utarbeidelse av rutiner basert på risikovurderingene. Et viktig funn har vært at barna ikke vaskes i forkant av badingen. Hvilke bakterier barna tar meg seg i vannet vil ha stor betydning for risikoen for smittespredning. Barna bør vaskes/skylles i en dusj i nær tilknytning til vannlekerommet, helst i samme rom, både før og etter vannlek, noe det ikke er tilrettelagt for i flere eksisterende barnehager. Det er spesielt viktig med håndvask i etterkant av badingen, da hendene oftest føres til munnen, noe som gir økt risiko for fekal-oral smitte. Det ble

også observert at barnehagene er bevisste at vann utgjør en ekstra sikkerhetsrisiko, og mye av risikovurderingen omhandlet sikkerhet ved bruk av vannlekerommet. Mange barnehager hadde imidlertid ikke risikovurdert spredningen av smittsomme sykdommer, og manglet også tilstrekkelige rutiner for å forhindre smittespredning.

Det ble ikke gitt noen avvik ved tilsynet, men det ble gitt 17 anmerkninger som ansees som forhold med forbedringspotensiale. Anmerkningene ble gitt innenfor områdene sikkerhet, smittevern, legionella og renhold. Oversikt over barnehager og anmerkninger er vedlagt (vedlegg 2).

Sikkerhet

Sikkerhet ved bruk av vannlekerom var generelt godt ivaretatt i barnehagene. At sikkerheten var ivaretatt ble belyst gjennom risikovurderinger som var gjennomført innenfor området, samt at rutinen for sikkerhet var utarbeidet på bakgrunn av risikovurderingene. Alle barnehagene, med unntak av en, hadde definert hvor mange barn som kunne benytte vannlekerommet per voksen tilstede.

Smittevern

Det viktigste forbedringspotensialet for å forebygge smittespredning er at barna dusjes eller vaskes i forkant av badingen. Hvilke bakterier som tas med i vannet vil ha mye å si for smitterisiko. Her så vi at det var et forbedringspotensiale i alle barnehagene. I noen barnehager var det ikke godt nok tilrettelagt for at barna kunne dusje i forkant av badingen. Viktigheten av dusjer i tilknytning til bassenget vil tas med videre i planleggingen av nye barnehager med vannlekerom. Vi fant også at noen av barnehagene manglet skriftlige retningslinjer for når barna skal avstå fra å bade, i tillegg til rutiner for vask av leker ved uhell. Det ble også ved flere barnehager påpekt at lekene som benyttes i bassenget bør settes til tørk for å unngå at det blir liggende vann mellom lekene. Dette for å hindre vekst av bakterier i vannet.

Legionella

Tilnærmingen til, og ansvaret for, legionellaforebyggende arbeid var ulik i de private og de kommunale barnehagene. Ved de kommunale barnehagene har eiendomsavdelingen ansvar for å gjennomføre forebyggende tiltak. Ved de private barnehagene er det de ansatte eller vaktmester som gjennomfører legionellaforebyggende tiltak. I de kommunale barnehagene ble rutinen til Eiendomsavdelingen etterspurt og gjennomgått. Ved Storøya barnehage var det noen tiltak som ikke var tilstrekkelige. Dette er tatt opp direkte med Eiendomsavdelingen. Ved de private barnehagene var det stort sett gode rutiner. Flere manglet imidlertid rutiner for gjennomspyling av dusjer etter ferier.

Renhold

Innenfor området renhold ble det kun gitt to anmerkninger. Anmerkningene handlet om at en barnehage ikke hadde renholdsrutiner tilgjengelige, samt at en annen barnehage kun desinfiserte karet etter bruk, og ble anbefalt å også vaske i forkant av desinfiseringen. Dette for å få fjernet smuss mest mulig effektivt.

Oppfølging

Det ble i rapportene etterspurt tilbakemeldinger på at forbedringer er gjennomført. Barnehagene har i etterkant av tilsynet endret rutiner i henhold til informasjonsskrivet, samt tilbakemeldinger gitt i rapporten. Folkehelsekontoret har gjennom tilsynsrunden oppfattet at vannlekerommene blir mye brukt og er populære blant barna og barnas foresatte. Barna har mulighet til å utfolde seg samtidig som de blir trygge på vann. Vi har også tilegnet oss nyttig kunnskap om hvilke utfordringer barnehagene møter ved bruk av vannlekerommet. Denne kunnskapen er det hensiktsmessig å ta med videre i planleggingen av nye barnehager. Ved etablering av en ny barnehage med vannlekerom, eller etablering av vannlekerom i en eksisterende barnehage, må det tilrettelegges for at risikoen for spredning av smittsomme sykdommer blir så liten som praktisk mulig. I dette inngår spesielt at det tilrettelegges for dusjer i umiddelbar nærhet til vannlekerommet, og helst i samme rom. Det må også tilrettelegges for håndvask i vannlekerommene. Informasjonsskrivet tilsendt barnehagene i forkant av tilsynet er også blitt sendt aktuelle instanser som kan ha nytte av informasjonen. Dette gjelder både Eiendomsavdeling byggherre i forbindelse med endring av byggeprogrammet for barnehager, barnehagekontoret, samt sentralt i Kanvaskjeden. Informasjonsskrivet er også formidlet på Yammer på det nasjonale Nettverket for miljørettet folkehelsearbeid. Dette forumet er et bredt faglig samarbeid på tvers av kommunegrenser der man kan utveksle erfaringer, ny kunnskap, rapporter, vedtak, samarbeide om tilsyn m.v.

Tilsynene har bidratt til å sette fokus på barnas arbeidsmiljø, med spesielt fokus på sikkerhet, hygiene og renhold ved bruk av vannlekerom. Folkehelsekontorets tjenester har forhåpentligvis også blitt bedre kjent gjennom tilsynene.

Vedlegg 1- Informasjonsskriv

Råd og veiledning til barnehager ved bruk av vannlekerom

Sist revidert oktober 2018

I § 17 i [forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler m.v.](#) står det; *Virksomheten skal planlegges og drives slik at risikoen for spredning av smittsomme sykdommer blir så liten som praktisk mulig.*

Smitteoverføring i vannlekerom- andre utfordringer?

Vannlekerom er i utgangspunktet et positivt bidrag i en barnehage som innbyr til lek og moro. Her kan barna utforske og utfolde seg samtidig som de kan bli trygge på vann. Bruk av vannlekerom i barnehager kan imidlertid bidra til økt smitteoverføring mellom barna og det er derfor viktig med gode rutiner for bruk, renhold og hygiene.

Det er i de tilfellene der det samles opp vann i et kar, og flere barn oppholder seg i karet samtidig, risikoen for smitteoverføring er størst. I et offentlig badebasseng tilsettes det vanligvis kjemikalier som virker desinfiserende. Stillestående vann uten desinfisering med temperaturer over 20 grader gir grobunn for bakterievekst. Fordi vannet som omgir barna kan inneholde bakterier og virus som kan overføres fra et barn til et annet, er smitterisiko større enn i vanlig lek. Spesielt gjelder dette bakterier og virus fra tarm som kan spres ved hudkontakt og gjennom vann eller gjenstander. Hva barna tar med seg av bakterier opp i badekaret har mye å si for risikoen for smittespredning, og det er derfor viktig at barna er rene i forkant. Man kan også redusere risikoen for smitte ved at proppen ikke settes i, slik at det stadig tilsettes nytt rent vann.

Inngangsporter for smitteoverføring

Smitteveien ved vannlek er hovedsakelig gjennom munnen fra hender, leker og inntak av vann. Åpne sår i huden kan også være en inngangsport for smitte. Jo kortere tid barna oppholder seg i vannet, jo mindre er risikoen for smitte. Antall barn som oppholder seg i vannet vil også påvirke risikoen for smittespredning.

Hvilke helseplager kan barna få?

Når det overføres smitte mellom barn i vannet er det vanligst at de får sårinfeksjoner, urinveisinfeksjoner og magebesvær. Ørebetennelser kan også forekomme hvis barna har hodet mye under vann. Dersom noen av de badende barna har "dårlig mage", kan det smitte de andre badende om avføring kommer ut i vannet. Det er også en økt risiko for mollusker som smitter ved hudkontakt, spesielt når huden er fuktig, og ved deling av fuktige håndklær.

Internkontroll

For å forhindre tilfeller med smitteoverføring eller ulykker må barnehagen gjennomføre risikovurdering og etablere gode rutiner. Rutinene må være tilgjengelige i internkontrollsystemet, og bør gjennomgås med de ansatte jevnlig. Ansvar for dette ligger på virksomhetsleder.

Hvordan kan vi redusere smitteoverføring i vår barnehage?

Barnehagen må ha risikovurdert og etablert rutiner for områdene under som baserer seg på bestemmelser i forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og i [veilederen](#) til forskriften:

Smittevern § 17

Barnehagen må legge til rette for minst mulig smitteoverføring i vannet . Barna må være rene og friske før de går i vannet. Det bør tilstrebes at karet er så rent som mulig og det må etableres rutiner ved uhell. Det må ikke oppsamles vann i/mellom lekene eller i bunnen av karet.

Barna skal ikke bade:

- Når de har kronisk løs avføring som er uavhengig av sykdom.
- Når de har åpne sår.
- I perioder med mye omgangssyke i barnehagen bør vannlekerommet ikke benyttes.

Sikkerhet og helsemessig beredskap §14

Det må etableres rutiner for oppsikt og varsling hvis noe skjer. Det må defineres hvor mange voksne som må være til stede, samt antall barn per voksen.

Renhold og vedlikehold § 13

Det må etableres gode renholdsrutiner mellom hver gang karet blir brukt. Dette gjelder både for selve karet, lekene som brukes og for hele vannlekerommet. Det må benyttes egnede rengjøringsmidler med desinfiserende effekt.

Planlegging av vannlekerom i nye barnehager §9, § 23

- I § 23 i forskrift om miljørettet helsevern i barnehager står det; *Garderobenes utforming og plassering av for eksempel vaskerom, vannlekerom og dusjrom må være slik at unødig vannsøl og tilsmussing unngås.*
- Ved etablering av en ny barnehage med vannlekerom, eller etablering av vannlekerom i en eksisterende barnehage, må det tilrettelegges for at risikoen for spredning av smittsomme sykdommer blir så liten som praktisk mulig.
- Det bør tas hensyn til sklifaren på vått underlag ved valg av underlag til bruk i vannlekerom.
- Det må være mulig å kunne vaske/skylle barna i en dusj i nær tilknytning til vannlekerommet, helst i samme rom, både før og etter vannlek.
- Ventilasjonen må kunne fjerne lukt og fuktighet som kan føre til vekst av mikroorganismer.
- Dusjer skaper aerosoler som kan føre til legionellasmitte. Ved planlegging av nye vannlekerom skal legionellaforebyggende tiltak vurderes.

Vedlegg 2 Tilsyn med vannlekerom Websak ID 18/27333

- oversikt over barnehager og anmerkninger

Dønski barnehage:

- Barnehagen må oppdatere rutinene for sikkerhet, hygiene/smittevern og renhold i henhold til informasjonsskrivet ved bruk av vannlekerom.
- Lekene som benyttes i vannlekerommet må spyles og tørkes etter hvert bruk, samt desinfiseres ved behov. Dette må inn i rutinene.
- Hygiene/smittevernsrutiner og sikkerhetsrutiner bør henges på veggen i vannlekerommet slik at de er tilgjengelig for de ansatte.

Storøya barnehage:

- Rutiner for vask av leker ved uhell nedtegnes skriftlig i hygienerutinene ved bruk av vannlekerom.
- I hvilke tilfeller barna ikke skal bade bør inngå i hygienerutinene.
- Antall voksne per barn bør defineres i sikkerhetsrutinene.
- Lekene bør med fordel settes til tørk etter bruk for å forhindre at de blir liggende med vann mellom seg.

Piruetten kanvasbarnehage:

- Barna må dusjes før de går i bassenget. Dette må inn i hygienerutinene.
- Rutiner for tørking av leker nedtegnes skriftlig i hygienerutinene ved bruk av vannlekerom.
- Stillestående vann bør unngås. Det bør etableres rutiner som sikrer at dusjer gjennomspyles ukentlig. Etter ferier ol. bør dusjer i vannlekerom (og andre steder), alltid gjennomspyles før bruk. Dusjhoder og dusjslanger bør rengjøres og desinfiseres med klor hvert kvartal. Dersom dusjhoder ikke lar seg demontere bør sjokkoppvarming utføres kvartalsvis. Se vannrapport 123 Forebygging av legionellasmitte- en veiledning, utgitt av folkehelseinstituttet, for mer informasjon her.
- Det er de ansatte som har ansvar for vask av selve karet hver dag. Karet bør vaskes før det desinfiseres, eventuelt vaskes med rengjøringsmidler med desinfiserende effekt.

Bekkestua kanvasbarnehage:

- Barna må dusjes/vaskes før de går i bassenget, samt dusjes/vaskes i etterkant av badingen. Dette må nedtegnes skriftlig i rutinene.
- I hvilke tilfeller barna må avstå fra å bade må nedtegnes skriftlig i rutinene.
- Ansatte som til daglig er tilstede sammen med barna bør involveres i barnehagens forbedringsarbeid, herunder risikovurderinger ved bruk av vannlekerommet.

Reddiken kanvasbarnehage:

- Rutiner for vask av leker ved uhell nedtegnes skriftlig i hygienerutinene ved bruk av vannlekerom.
- Stillestående vann bør unngås. Det bør etableres rutiner som sikrer at dusjer gjennomspyles ukentlig. Etter ferier ol. bør dusjer i vannlekerom (og andre steder), alltid gjennomspyles før

bruk. Se vannrapport 123 Forebygging av legionellasmitte- en veiledning, utgitt av folkehelseinstituttet, for mer informasjon her.

- Renholdsrutinene var ikke tilgjengelige ved tilsynet, da det kun er renholdspersonale som har tilgang til disse. Rutinene for renhold bør være kjent for personalet for å sikre avvikshåndtering.